

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук
Куценко Володимира Дмитровича на дисертацію Маишос Наталії
Володимирівни на тему «Публічне адміністрування запобігання та
протидії домашньому насильству в Україні», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07
– адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертація присвячена актуальній проблемі – дослідженню публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Одним із пріоритетних завдань розвитку сучасного європейського суспільства в Україні є послідовна демократизація взаємовідносин суб'єктів публічної адміністрації із громадянами з метою охорони їх прав, свобод і законних інтересів, сприяння їх реалізації, а також дієвого захисту у разі вчинення домашнього насильства. Сучасний стан адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні характеризується багатьма недоліками об'єктивного і суб'єктивного характеру, серед яких: мала кількість кризових центрів і центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, фінансування яких відбувалось б з місцевих бюджетів; відсутність ефективної практики збирання даних і проведення досліджень, що допомагають у розробленні політики та заходів для запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та захисту й підтримці жертв тощо. Без перебільшення можна сказати, що причиною такого стану є недосконале правове регулювання публічних взаємовідносин за участю суб'єктів публічної адміністрації.

Звичайно такий стан є неприпустимим, що спричинило ухвалення та вступ у дію Закону України від 7 грудня 2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству», положення якого визначили організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері

запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Актуальність й відповідність зазначеного дисертаційного дослідження сучасним потребам суспільства загалом, й адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству зокрема, про її важливість в практиці і вимогам нинішньої правової науки підтверджує також взаємозв'язок даного дослідження з низкою цільових документів. Зокрема, це: Указ Президента від 5 травня 2008 р. № 411 «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей», Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації, їх достовірність, новизна

Достатню обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження забезпечено методологічною основою, яку складає сукупність загальнонаукових та спеціальних дослідницьких методів і прийомів наукового пізнання. За їх допомогою багатогранно вивчено адміністративно-правову проблему публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Методи дослідження обрані з урахуванням об'єкта та предмета дослідження, виходячи з поставлених у дисертації мети і завдань. Це – базові науково-теоретичні положення, загальноприйняті юридичною наукою, досягнення науки адміністративного права та інших галузевих юридичних наук. Поряд із працями з проблем адміністративного права, у процесі роботи над дисертацією широко використовувалась література загально-правової

спрямованості, з кримінально-процесуального права, державного управління, вітчизняні та зарубіжні нормативні документи, а також статистичні дані.

У такій спосіб Манжос Н.В. продемонструвала рівень своєї професійної зрілості та наукової кваліфікації.

Обґрунтованою і логічною видається сама структура дисертації. Вона дозволила авторці повністю охопити предмет дисертаційного дослідження, а рецензенту – прослідкувати авторський творчий задум, краще відчуті послідовність запропонованого дослідження. Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження. Перший розділ дисертації присвячений дослідженню теоретико-правових засад публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. Другому розділ складається із трьох підрозділів, в яких описується особливості та характерні риси предмету аналізованого дослідження. Третій розділ присвячений питанню удосконалення публічного адміністрування запобігання та протидії домашнього насильства.

Дисертаційні положення, висновки та рекомендації в достатній мірі обґрунтовані та базуються на достовірних емпіричних даних. Результати дослідження оприлюднено та обговорено на трьох науково-практичних конференціях: «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.), «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.), «Реформування національного та міжнародного права» (Одеса, Україна, 17–18 січня 2020 р.).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, узагальнення і пропозиції мають як загальнотеоретичне, так і спеціально-галузеве значення для адміністративного права. Зокрема, результати дослідження були використані та становлять науково-практичний інтерес: у науково-дослідній сфері – для подальшого теоретичного розроблення питань щодо публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні (акт

упровадження Науково-дослідного інституту морського і космічного права); у правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів підвищило ефективність урегулювання суперечок, пов'язаних із домашнім насильством (акт упровадження Кілійського районного суду Одеської області); в освітньому процесі – матеріали дисертації використано під час підготовки навчальних матеріалів з дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права», у підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Результати дисертаційного дослідження можуть бути корисними як для науковців, які працюють у сфері адміністративного права, так і для сфери діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Аналіз праць доктринального та практичного характеру, що присвячені проблемам публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні вказує на поширений інтерес до цієї проблематики з боку вчених та практиків у пошуках оптимізації адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Однак, більшість відповідних науково-методичних робіт відображають лише окремі сторони такої діяльності, розрізнено порушують проблемні питання спеціальних заходів адміністративного впливу і, як наслідок, не містять концептуального й комплексного розв'язання проблеми публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні в цілому.

Відтак, з упевненістю можна стверджувати, що дисертація Манжос Наталії Володимирівни «Публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні» є одним з перших монографічних досліджень в Україні, яке виконане з урахуванням нових ідей і тенденцій розвитку суспільних відносин у цій сфері, а також із визначенням напрямів

розвитку адміністративного законодавства з метою підвищення ефективності адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та формулюванням автором низки аргументованих, логічних висновків, що відрізняються науковою новизною та можуть слугувати підставою для подальших наукових досліджень і будуть корисними у нормотворчому процесі.

Можна підтримати більшість положень наукової новизни дисертаційної роботи Манжос Н.В. розмежування критеріїв щодо трудового виховання дітей і молоді та їх трудової експлуатації, до яких віднесено, по-перше, біологічні, медичні чинники щодо допустимості обмеженої фізичної праці дітьми, які мають визначатися нормами адміністративного права залежно від віку, статі та фізичного розвитку, по-друге, факультативним уточнювальним критерієм допустимості дитячої праці є мета такої праці (виховання і навчання чи експлуатація).

Певною науковою новизною відзначається формулювання поняття публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству як системи адміністративно-правових засад і заходів, що здійснюються суб'єктами публічної адміністрації на основі реалізації норм адміністративного права з метою недопущення, запобігання неприємних, небажаних та (або) юридично карних діянь, що вчиняються щодо будь-якого члена сім'ї.

Окремо необхідно звернути увагу на вдосконалену авторкою інструментів публічного адміністрування щодо запобігання та протидії домашньому насильству, що безпосередньо застосовуються суб'єктами публічної адміністрації для попередження й захисту суб'єктів домашнього насильства від протиправного порушення їх прав і свобод осіб у сім'ї.

Заслуговує схвалення спроба автора удосконалити наукові положення щодо нормативного забезпечення публічного адміністрування запобігання та

протидії домашньому насильству в Україні, серед яких визначаються численні норми міжнародного, європейського та вітчизняного права.

Науковою новизною вирізняється обґрунтування авторської позиції щодо наукового розуміння методів переконання у сфері публічного адміністрування щодо запобігання та протидії домашньому насильству як засобів адміністративного права, які полягають у попередженні правопорушень за допомогою впливу на свідомість і поведінку кривдників та інших осіб, що їх покривають.

Важливими з наукової та практичної точки зору є напрацювання дисертантки, якими стали напрямки й конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству стосовно ратифікації Стамбульської конвенції, утвердження комплексної програми протидії домашньому насильству, більш широкого використання заходів переконання, застосування адміністративної відповідальності за неприсікання та неповідомлення про факти домашнього насильства в правоохоронні органи та ін.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено ряд неосвітлених вітчизняною адміністративною наукою проблем, вирішення яких дозволить ефективніше організувати та реалізувати адміністративну діяльність суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

У висновках дисертації на основі теорії адміністративного права, чинного законодавства та досягнень публічних органів влади наведено нове розв'язання наукового завдання щодо публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Схвальним є висновок автора, що зміст публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству складається за структурою – із засад запобігання та протидії домашнього насильства; адміністративно-

правового статусу публічної адміністрації; інструментів публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству

Не менш цінним нині видається доведення дисертанткою, що видання нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству – це адміністративна правотворчість суб'єктів публічного адміністрування різного ієрархічного та горизонтального адміністративно-правового статусу, яка здійснюється у формі видання адміністрацією актів неперсоніфікованого (загального) характеру з метою деталізації та уточнення норм адміністративного права, викладених у профільному та інших законах України.

Відмітною з позитивного боку є спроба дисертанта поглиблено дослідити принципи публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Доречною наразі є обґрунтована пропозиція автора щодо ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульську конвенцію); використання суб'єктами публічної адміністрації заходів переконання щодо зменшення впливу віктимологічних чинників; упровадження взаємодії та одночасно здорової конкуренції органів публічної влади і суб'єктів громадянського суспільства у цій сфері; утвердження Урядом України комплексної програми протидії домашньому насильству; викорінення випадків насильства над дітьми в закладах інституційного виховання та догляду; посилення роль батьків та їх відповідальність у вихованні та навчанні дітей; розроблення концепції протидії економічному насильству членів подружжя; реалізація норми щодо адміністративної відповідальності фізичних осіб, якщо ті стали свідками домашнього насильства й не присікли його та (чи) не повідомили про це правопорушення в органи Національної поліції України.

Отже, висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті за завданням дослідження та містять важливі теоретичні

положення щодо вдосконалення публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувача

Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох науково-практичних конференціях: «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.), «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.), «Реформування національного та міжнародного права» (Одеса, Україна, 17–18 січня 2020 р.).

Перелік наукових праць, що опубліковані здобувачем та аналіз їх змісту свідчить про те, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію у науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи в цілому рецензовану роботу, разом з тим вважаємо за необхідне вказати на певні недоліки і прорахунки дослідження, висунути низку зауважень критичного характеру, виділити дискусійні положення:

1. У підрозділі 1.1 «Поняття публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству» видається недостатньо чітким формулювання автором видів публічного адміністрування за юридичними наслідками для об'єктів адміністративного впливу, що виникають під час запобігання та протидії домашньому насильству (стор. 36-37)

2. Загальним зауваженням до підрозділу 1.2 роботи є, на наш погляд, відсутність прикладів деяких принципів публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

3. У підрозділі 1.3 «Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють запобігання та протидію домашньому насильству» замало уваги приділено обов'язкам суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидію домашньому насильству, висвітлення яких покращило би якість цього підрозділу.

4. Спірною видається пропозиція авторки у підрозділі 3.2, де вказано, що вагомим чинником протидії домашньому насильству має бути забезпечення прав кожної дитини на виховання в родині через зменшення кількості дітей, що перебувають у закладах інституційного виховання та догляду. У цьому напрямку перед публічною владою і громадянським суспільством має бути поставлене завдання, щоб дитина перебувала в таких закладах не більш ніж шість місяців. Але авторка не пропонує як саме зменшити кількість дітей та час перебування у закладах інституційного виховання та догляду?

5. Крім того, у роботі є ряд незначних недоліків, що носять технічний характер.

В тім зазначені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальні висновки

Дисертаційне дослідження «Публічне адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані теоретичні результати, що представляють собою низку нових для адміністративно-правової доктрини положень, та у сукупності вирішують наукову задачу щодо удосконалення публічного адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

За змістом та оформленням дисертація Манжос Наталії Володимирівни відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації та її основним положенням.

Отже, дисертаційне дослідження на тему «Публічне адміністрування запобігання та протидії домашньому насильству в Україні» є комплексним, завершеним монографічним дослідженням, а її авторка – Манжос Наталія Володимирівна гідна присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право, інформаційне право.

Офіційний опонент:

**заслужений юрист України,
кандидат юридичних наук,
начальник відділу
ГО «Академія адміністративно-правових наук»**

В. Куценко